

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การพัฒนาที่ผ่านมาของประเทศไทย ได้มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ที่ให้ความสำคัญกับระบบทุนนิยมและการบริโภคนิยม ซึ่งมีผลทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมามากมาย ในสังคมไทย เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาการกระจายทรัพยากรและการจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เท่าเทียมกัน ปัญหาความยากจน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น นักวิชาการบางส่วนจึงเริ่มหันมาทบทวนแนวทางการพัฒนาที่ผ่านมาของประเทศไทย และพยายามรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนากระแสทางเลือก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาทางเลือกจะเน้นและให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพชีวิตของคน การรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของระบบนิเวศ โดยมุ่งให้เกิดการพึ่งตนเองในระดับท้องถิ่น

ชุมชนปฐมอโคกเป็นชุมชนหนึ่งที่ได้พัฒนาชุมชนตามแนวทางการพัฒนากระแสทางเลือก ขณะที่หลายชุมชนกำลังเผชิญอยู่กับภาวะของการถูกรุกราน จากกระแสการพัฒนาแบบทุนนิยม และไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ชุมชนปฐมอโคกจึงเปรียบเสมือนชุมชนต้นแบบ ที่แสวงหาทางออกเพื่อความอยู่รอดของชุมชน

ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนปฐมอโคกได้นำเอาหลักคำสอนทางพุทธศาสนาของสมเด็จพระโพธิธรรมาจารย์ มาเป็นแบบแผนการปฏิบัติ โดยเริ่มจากการปฏิบัติศีล หรือการบำเพ็ญเพียรอย่างเคร่งครัดของสมาชิกในชุมชน เพื่อพัฒนาสู่การสร้างชุมชนที่มีศีลธรรม และอยู่ร่วมกันโดยยึดหลักสาธารณโภคี เช่น ชาวชุมชนทุกคนมีการรักษาศีล 5 เป็นอย่างน้อย สมณะมีการรักษาศีลตั้งแต่จุลศีลขึ้นไป ชาวชุมชนได้ผ่านการขัดเกลาตนเอง และดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงโดยยึดหลักบุญนิยม ซึ่งเป็นการฝึกฝนให้ผู้ปฏิบัติมีความขยัน อดทน เสียสละ ลดละกิเลส มีกตัญญู ไม่มุ่งเน้นเรื่องเงิน พึ่งตนเองให้มากที่สุด ทั้งนี้โดยชุมชนปฐมอโคกมีการทำเกษตรกรรมเป็นหลักในการดำรงชีวิต เพราะชาวชุมชนมีความเชื่อตามคำสอนของผู้นำชาวอโคกว่า งานเกษตรกรรมเป็นงานหลักของมนุษย์ สร้างชีวิตให้มนุษย์ จะขาดไม่ได้ในสังคม และต้องทำโดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติ และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ชุมชนปฐมอโคกจึงมีการทำกิจกรรมไร่สารพิษ ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามแนวพุทธเกษตรกรรม โดยมีการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาปฏิบัติเพื่อลดความ

โลก และมีความขยัน อดทน มีการนำเทคโนโลยีและความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการผลิต รวมทั้งนำอุปกรณ์เครื่องจักร ที่เหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคม มาใช้ในการแปรรูป เช่น เครื่องอัดเม็ดปุ๋ย เครื่องบรรจุยาแคปซูล เพราะจะทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ และการผลิตมีความรวดเร็ว สำหรับเศรษฐกิจของชุมชนจะมุ่งเน้นการผลิตเพื่อบริโภคภายในชุมชนเป็นหลัก และการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ โดยมีการใช้ปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งการใช้ปุ๋ยชีวภาพนี้ นอกจากจะไม่ทำลายดินแล้ว ยังไม่ทำลายสุขภาพของผู้บริโภคอีกด้วย เป็นการทำเกษตรที่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่น ซึ่งเป็นไปตามหลักคำสอนของสมณะโพธิรักษ์ ที่ว่า “ พยายามเน้นให้ชาวอโศกเห็นความสำคัญของงานกสิกรรม โดยเฉพาะคำว่า ไร่สารพิช ก็เพราะไม่ควรมีพิษภัย ควรทำกสิกรรมให้สะอาดบริสุทธิ์ เป็นกสิกรรมที่มีคุณค่าประโยชน์ และปราศจากโทษใดๆทั้งหมด” นอกจากนี้ชุมชนยังมีการดำเนินธุรกิจ ที่ไม่มุ่งหวังผลกำไร โดยยึดหลัก 5 ประการ คือ 1) ขาดถูก 2) ไม่ฉวยโอกาส 3) ขยันอดสาเห 4) ประณีต ประหยัด และ 5) ซื่อสัตย์ เสียสละ

สำหรับเงื่อนไขที่สนับสนุนให้ชุมชนปฐมอโศกมีศักยภาพในการพึ่งตนเอง มี 3 ประการ ประกอบด้วย **ประการแรก** คือการที่ชุมชนปฐมอโศกมีสมณะโพธิรักษ์ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ชาวชุมชนให้ความศรัทธา โดยสมณะโพธิรักษ์ได้ใช้ความศรัทธาเป็นตัวนำในการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การเกิดปัญญา ให้คนรู้แจ้งด้วยตนเอง จึงทำให้ชาวชุมชนนำหลักคำสอนไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและจริงจัง **ประการที่สอง** เป็นเรื่องของความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ ของชาวชุมชนปฐมอโศกที่ให้ความสำคัญ ในเรื่องบุญนิยม ที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชาวชุมชน คือ การทำกิจกรรมที่หวัง “บุญ” ไม่ใช่ “เงิน” โดยเป็นการพัฒนาชุมชนที่เน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจให้ประเสริฐขึ้น มากกว่าการพัฒนาทางด้านวัตถุ การพัฒนาจิตใจนั้นจะมีศีลเป็นบรรทัดฐานความประพฤติที่สำคัญของชาวชุมชน และชุมชนมีค่านิยมหลัก 5 ประการ ได้แก่ ค่านิยมในการทำงานหนัก ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย แบ่งปันให้สอยทรัพย์ยากกร่วมกัน เรียกว่า “สาธารณโภคี” มีการปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ และปฏิบัติตามหลักมรรค 8 ดังนั้น ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์เฉพาะตัวของชุมชน จึงมีส่วนสนับสนุนให้ชาวชุมชนมีการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับ**ประการสุดท้าย** คือ การมีเครือข่ายของชาวอโศกเชื่อมโยงกัน เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อรณรงค์และแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการทำกสิกรรมไร่สารพิช และให้การช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของเครือข่าย เช่น การให้ความช่วยเหลือในเรื่องผลผลิต การเงิน และจะต้องเป็นไปตามหลักคำสอนและแนวทางของชาวอโศก ซึ่งทำให้ชุมชนปฐมอโศกมีปัจจัยเพียงพอในการดำรงชีวิต

หากจะเปรียบเทียบกับการศึกษาของ สมบัติ จันทร์วงศ์ (2529) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “โครงการชุมชนปฐมอโคก : การศึกษาพุทธอุทเทปิเย (1)” โดยสมบัติ มองว่าวิถีการดำเนินชีวิตของ ชาวชุมชนปฐมอโคก คือ การพัฒนาตนให้เป็นอริยชนตามแนวพุทธธรรม เป็นเพียงพุทธอุทเทปิเย (พุทธศาสนาในอุดมคติ) และเชื่อว่าอุดมการณ์บุญนิยม เป็นหลักการที่อาจนำมาปฏิบัติในชีวิตจริง ได้ยาก ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาพบว่าในช่วงระยะเวลากว่า 2 ทศวรรษ นับตั้งแต่การก่อตั้ง ชุมชนปฐมอโคกจนถึงปัจจุบัน ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ระบบบุญนิยมของชุมชนปฐมอโคก ซึ่งเป็น อุดมการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะ สามารถนำมาปฏิบัติได้ในชีวิตจริง จนทำให้ชาวชุมชนพึ่งตนเองได้ ภายใต้อิทธิพลของสังคมของบริโศคนิยมและวัตถุนิยม ขณะเดียวกันชุมชนปฐมอโคกก็ได้ปิดกั้น ตนเองจากสังคมภายนอก หากแต่ยังมีการเปิดรับเอาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชุมชนมาใช้ในการ ผลิต ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนอยู่อย่างยากลำบากเกินไป และยังมีบางชุมชนที่ คล้ายคลึงกับชุมชนปฐมอโคก โดยมีวิถีทางการปฏิบัติที่ยึดหลักคำสอนทางศาสนา คือชุมชนชาว อามิช (Amish) (<http://www.oknation.net/blog/twitty/2007/11/16/entry-3>) ที่มีการดำเนินชีวิต โดยยึดหลักคำสอนตามไบเบิล ซึ่งชุมชนชาวอามิช ตั้งอยู่แถบเพนซิลวาเนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา มีวิถีการดำเนินชีวิตบางอย่างคล้ายกับชุมชนปฐมอโคก เช่น มีการแต่งตัวแบบเรียบง่าย ใช้ชีวิตกับ ธรรมชาติ ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก พึ่งพาตนเอง ร่วมกันทำงาน ผลผลิตทางการเกษตรและ สินค้าพื้นเมืองถูกผลิตขึ้นเพียงแค่พอเพียงแก่ความต้องการของคนในชุมชน ไม่มีการใช้เงินตรา ไม่ มีโทรศัพท์ประจำบ้าน แต่จะมีไว้ในส่วนกลางของชุมชน แต่ชุมชนชาวอามิชมีความต่างกับชุมชน ปฐมอโคก คือการที่ชุมชนชาวอามิช ปฏิเสธการเปิดรับกับกระแสสังคมภายนอก หรือรับความ เจริญใดๆเข้ามาในชุมชน ไม่ว่าจะไฟฟ้า หรือรถยนต์ เครื่องมือทำมาหากินใช้แบบพื้นฐานเป็น เครื่องทุ่นแรงที่ปราศจากเครื่องจักรกล เช่น คันไถ ยังใช้วัวควาย ใช้ม้าลาก (Buggy) ใช้พื้นเป็น เชื้อเพลิงในการปรุงอาหาร สำหรับชุมชนปฐมอโคกยังมีการเปิดรับกับสังคมภายนอกมากกว่า เช่น มีการติดต่อค้าขาย มีการรับเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ เพื่อให้เหมาะสมกับการสถานการณ์ของ กระแสสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีในการแปรรูปสมุนไพร

หากจะวิเคราะห์ถึงความยั่งยืนของชุมชนปฐมอโคกแล้ว สามารถกล่าวได้ว่าชาวชุมชนมี ความเชื่อว่า แนวทางการปฏิบัติตามคำสอนของสมณะโพธิรักษ์ สามารถทำให้เกิดการลดละกิเลส ได้จริง จึงเกิดความศรัทธาในตัวของสมณะโพธิรักษ์ ซึ่งเปรียบเสมือนค้ำถั่วของท่านพุทธทาส (2542:89-95) ที่ว่า เมื่อมีความศรัทธาในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แล้วก็จะเริ่มมีการปฏิบัติ ธรรม และจะเกิดศีลบริสุทธิ์อยู่ในตัวโดยอัตโนมัติ เช่นเดียวกับชุมชนปฐมอโคก หากต่อไปไม่มีผู้นำ ชาวอโคก การดำเนินชีวิตตามรูปแบบของชาวอโคกก็ยังดำรงอยู่ได้ ตราบใดที่ชาวอโคกมี การยึดเอาหลักธรรมและหลักคำสอนไปปฏิบัติ

โดยสรุป ชาวชุมชนปฐมอโคกสามารถดำรงชีวิตแบบพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะการพึ่งตนเองในปัจจุบัน4 ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิตของมนุษย์ การพึ่งตนเองของชาวปฐมอโคกตั้งอยู่บนฐานคิด เศรษฐกิจพอเพียง ที่มีการนำเอาหลักธรรมของสมณะโพธิรักษ์ ในเรื่องบุญนิยมมาผสมผสานกับแนวปฏิบัติของชุมชน ด้านการผลิต การบริโภค และการจัดสรร ทั้งนี้โดยการผลิตจะเน้นหลักการที่ไม่เบียดเบียนธรรมชาติและตนเอง ไม่มอมเมา แต่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ การบริโภคจะเป็นการบริโภคที่ไม่ยึดติดใน รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และการจัดสรรจะตั้งอยู่บนฐานของสาธารณโภคี กล่าวคือ สมาชิกมีการผลิตร่วมกันโดยไม่หวังผลตอบแทน หากพิจารณาลักษณะการพึ่งตนเองแล้ว สามารถกล่าวได้ว่า การพึ่งตนเองของชุมชนปฐมอโคกจะไม่ใช้การพึ่งตนเองในระดับปัจเจกบุคคล หากแต่เป็นการพึ่งตนเองในระดับชุมชน

5.2 ข้อเสนอแนะ

1) การดำเนินชีวิตของชาวอโคกมีความเป็นเอกลักษณ์ และมีแนวประพฤติปฏิบัติที่แตกต่างจากสังคมทั่วไป ซึ่งมีหลายอย่างที่สังคมภายนอกสามารถนำมาเป็นแบบอย่างและปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันได้ เช่น การรักษาศีล 5 ความขยัน อดทน การทำกสิกรรมไร้สารพิษ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ การรับประทานอาหารมังสวิรัต มีการประชุมของชุมชนเป็นประจำ เป็นต้น ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวจะช่วยให้สังคมภายนอกได้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ภายใต้ภาวะการรุกรานจากกระแสการพัฒนาแบบทุนนิยม

2) ชุมชนปฐมอโคกควรมีการประสานความร่วมมือกับภาครัฐเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขยายผลความรู้ ในเรื่องการทำกสิกรรมไร้สารพิษ โดยมีการให้ความรู้แก่เกษตรกรเพื่อก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการทำเกษตรกรรมที่พึ่งสารเคมี เพื่อเพิ่มผลผลิต โดยไม่คำนึงถึงความสมดุลของสิ่งแวดล้อมหรือความยั่งยืนของทรัพยากรในท้องถิ่น มาเป็นการทำเกษตรกรรมธรรมชาติ มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี โดยเริ่มปรับเปลี่ยนความคิดกับผู้นำชุมชนก่อน เพราะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้น หรือชักจูง สมาชิกในชุมชน

3) หน่วยงานภาครัฐควรมีการสนับสนุนชุมชนปฐมอโคกด้านความรู้ เกี่ยวกับการเพาะเมล็ดพันธุ์พืช โดยเฉพาะพืชใบที่ชุมชนต้องพึ่งพาจากตลาดภายนอก หากชุมชนได้รับการสนับสนุนด้านความรู้ให้สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์เองได้ก็ช่วยลดต้นทุนการผลิตได้

5.3 ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป

การที่ชุมชนปฐมอโคกมีศักยภาพในการพึ่งตนเองได้ ส่วนหนึ่งเกิดจากชุมชนมีเครือข่ายชาวอโคกเชื่อมโยงกัน ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาถึงกระบวนการพัฒนา รูปแบบและวิธีการดำเนินงานของเครือข่าย ทั้งนี้เพื่อสร้างทางเลือกให้แก่ชุมชนอื่นๆที่สนใจจะพัฒนาเครือข่ายตามแนวทางของเครือข่ายชาวอโคก